Megjelenik a lap **Temesvárott** minden **kedden.**

Előfizetési dij akár helyben, akár postai szétküldéssel:
Egész évre . . . . 6 ft. pp.
Fél évre . . . . . 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap házhozhordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŰ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasitandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvétetnek. A beigtatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. krajcárnyi dij számitatik.

Kiadó hivatal: belváros, elnöki utca 62. szám Heil Adolf könyvvonalozó intézetében.

Kedd, julius 27. 1858. 4. szám. Első évi folyam.

Székesfejérvár hajdani polgàri jogairól.

Hogy hajdan Székesfejérvár volt honunk fővárosa, crónicáink és diplomáink oly átalánosan bizonyitják, hogy ujabb időben némely más állitások egyéb, mint különcködésnek nem mondhatók, mert Kezai Simon, Thuróci és egyéb crónicásaink egyhangúlag állitják, hogy Árpád a Dunán átjövén, legelőször a Székesfejérvár előtti hegyen ütvén fel táborát, ennek emlékére épitette sz. István király Székesfejérvár városát [1]). — Régente, valamint mindenütt, ugy nálunk is a város lakosai különös javakkal és szabadalmakkal éltek, minélfogva első István az általa telepitett város lakosait ilyekkel ajándékozta meg. Ha sz. István alapitványi levele akár eredetijét, akár másolatját birnók, akkor a felvett tárgy kimeritése igen könnyü munka lenne, azonban 1237. év körül, Székesfejérvárban tüzvész támadván, az alapitványi levél is elhamvasztatott; — a lakosok ekkor uj levélért folyamodván, ilyet negyedik Béla királytól nyertek, melyben világosan mondatik, hogy szabadalmaikkal első István király által lőnek felruházva. — Bár csak ezen levelet lennénk képes felmutathatni, de fájdalom ez is máskép van, mert az imént mondottak emléke is csak egy 1496-dik évben hozott nádori itélet által maradt fenn, melyben a fentebbieken túl csak az állittatik, hogy a székesfejérváriak vám fizetésre sehol sem szorithatók [2]), igy tehát a történelmi adatokon kivül, ezen itéletből, a vám mentességen túl egyebet nem tudhatunk. — Ezen nem kedvező körülmények dacára, lehet Székesfejérvár jogait ha nem is mind, legalább némelyeket, mintegy hozzávetőleg megismernünk, mert Székesfejérvár lévén az első királyi város, ha később valamelyik a királyi városok sorába vétetett föl, akkor az alapitványi levélben rendesen mondatott, hogy a Székesfejérvári polgárok jogaihoz hasonlókkal ruháztatnak föl, igy

Szathmár városa 1230. és 1264, — — in libertate, qua hospites Albenses perfruuntur [3]);

Szombathely 1238. — eodem iure censeantur, quo Cives Albenses [1]);

Nitra városa 1258. — Albensium Civium dedimus libertatem [2]); — Győr, Szeged s több más városoktól hasonlót szinte idézhetnék.

Ha a fejérváriak jogait nyerő városok jogait, és szabadalmait egybeveszszük, ugy gondolom, hogy azokból a minta város legalább némely jogait következtetjük, — igy tehát:

1. A város tanácsa állt egy biró és tizenkét tanácsnokból, kik a polgárok által szabadon választattak, azonban némely városok biráinál mondatik, hogy a királyi helybenhagyás fentartatik. — Minthogy Székesfejérvár hajdanában mint egy külön hat, és csak hidak által egybekapcsolt részekből állott, a tanács tagjai ekép voltak elosztva: a várban lakott a biró, s 7 tanácsbeli, a külvárosban 2, az uj majorban 2, az ujvárosban pedig 1 tanácsnok, mint ezt 1478. évből fenmaradt birói végzés bevezetése mutatja: Nos Fabianus Korhy Judex, Gallus Nyerges, Florianus de Kánya, Franciscus Carnifex (Mészáros?), Demetrius Zachy, Georgius Ispán, Nicolaus Borsos, et Michael Zondy de Castro, Stephanus Kerekes, Laurencius Litteratus de exteriore Civitate, Georgius Kővágó, Thomas Litteratus de nova Villa, et Gallus Csapó de nova Civitate, duodecim iurati Cives, et Consules Civitatis Albae Regalis memoriae comendamus etc. [3]). — Ezen magyar nevü tanács eléggé megcáfolja azok véleményét, kik állitják, hogy városaink lakosai mindnyájan külföldről bevándorlott egyénektől származnak. — A tanács mind polgári, mind bünvádi esetekben biróskodva, a fellebezés vagy a király, vagy a tárnok mesterhez történt.

Székesfejérvár egyik része Szigetnek neveztetett, mely a fejérvári keresztes rendé volt (crucigeri de Alba), ennek különös tanácsa volt; — szinte laktak Székesfejérvár területén a nagy káptalan és főtemplom, valamint a váron kivül levő sz. Miklós káptalanja több jobbágyai is, kik a városi tanács hatalma alól kivétettvék, — ha azonban az egész területet érdeklő rendszabály hozatott, akkor a tanácskozás, és végzésbe az említett keresztesek, és káptalan is befolytak, mint ezt

[1]) Simon de Keza L. 2. §. 5. — Thuróci P. 2. C. 3. Pet. Ranzanus Epit. Ind. 7. Bonfinii Dec. 1, L. 9.
[2]) Fejér CD. T. 4. V. 1. p. 73.
[3]) Fejér CD. T. 3. V. 2. p. 221. — T. 4. V, 3. p. 206. —

[1]) F. CD. T. 4. V. 1. p. 133.
[2]) Manuscripta Hevenessyana T, 1. p. 321.
[3]) F. CD. T. 4. V. 2. p. 456.

1485-dik évben hozott, s első Leopold király által transummált bormérési szabály bizonyitja, mely a város levéltárában olvasható.

2. A nádor, ország biró, főispán és egyéb birák hatalma alól végkép kivétetett. A szabad k. városok ezen joga azonban megszüntettetett, mert a 14. és 15. századból számtalan itélet felhozható, mely szerint a városok fölött a nádor biráskodott, igy többek közt 1496-dik évben Zápolya István nádor Buda szabadságait megvizsgálta, s adott rólok bizonyitványt [1]).

3. Székesfejérvár polgárai az egész országra nézve a vám fizetése alól felmentettek.

4. Nem volt szabad őket a határjukon kivül — vétség esetét kivéve, letartóztatni.

5. Az 1405. 4. t. c. szerint a városok a pereiket azon városokhoz fellebezhették, melynek szabadságaival lőnek felruházva. — Ha ezen törvény foganatba ment, akkor a székesfejérvári törvényszék igen el volt foglalva.

6. Háboru idejében bizonyos számu katonát tartozott kiállitani, de mennyit? arra egészen biztos adatot nem találtam; — ha azonban háboru idejében valamely város katonasága nem igényeltetett, akkor egy bizonyos számu harcosokért fizetni tartozott, igy Székesfejérvár 1434-dik évben 10 lovas ijászokért — pro 10 equitibus pharetrariis — fertály évenként 120 aranyt fizetni kötelezteték [2]); ugy látszik ebből, hogy 10 ijász volt Székesfejérvár rendes contingense.

7. A tizenötödik század vége felé Székesfejérvár, Buda és Zalankemen polgárai a szabadságaikat oly tág értelemben magyarázták, hogy az általok más uraságok határaiban birt szőllők és szántóföldektől az uraságí tartozást megtagadták, azonban országgyülésileg [3]) végeztetett, hogy attól, mit mások földjein birnak, az uraságí dézsmát és egyéb illetményeket megadni ők is tartoznak.

8. A városi lelkészeket szinte a polgárság választotta; — a város levéltárában lévő, s fentidézett rendelet szerint Székesfejérvárban hajdanta is több volt egy plébániánál — nec non ecclesiarum parochialum plebaniae, quocunque nomine censeantur.

Ennyi, mit Székesfejérvár hajdani jogairól képes vagyok előadni, mi, megismerem, hogy vázlatnál egyébnek alig mondható. Igen sajnos, hogy Székesfejérvár polgári törvény könyvét nem birhatjuk ugy mint Buda, vagy Pozsonyét, mert hiszem, hogy belőle sok érdekest tanulhatnánk, mert mint láttuk, annak lakossága magyar faju lévén, benne bizonyára a hajdani magyar polgári élet jellemzésére sok foglaltatott, holott az emlitett városok törvényei a megtelepedett lakosság által a régi hazájából hozatott.

Tubero Lajos azt állitja [4]), hogy Ulászló király 1491. évben a fejérváriakat, a városnak Maximilian császár ellen való védelmében mutatott restségért, a polgári jogainak elvesztésével büntette; — azonban ezen állitás hitelességét kétségbe vonom, mert először ezt egyedül ő mondja, már pedig, hogy egyebeket ne emlitsek, a derék Istvánfy ezt el nem hallgatta volna; másodszor, Zsigmond király idejétől fogva a szabad királyi városok az ország egyik rendjét képezvén, ily eljárás országgyülési végzés nélkül nem volt lehetséges; harmadszor 1496-dik évben kelt nádori itélet szerint Székesfejérvár a kiváltság levelénél fogva a vám fizetés alól kivétetnek itéltetett, valamint az 1514-dik évi decretum 3-dik §. szerint szabad királyi városnak ismértetik, — végre nem áll azon állitás, hogy a fejérváriak a várak védelmében restek voltak, mert igaz ugyan, hogy az ellenség közeledtekor, bizván a mozsarokban, melyek őket a tatárok ellen is megvédelmezték, az előleges védelmi intézkedésekben hanyagok voltak, de a veszedelem idejében a legnagyobb hősiességet tanusitották, mert nem csak a polgárok csatlakoztak a katonai vár őrséghez, hanem még a papok és tanulók is az ellenség ellen felfegyverkezvén oly vitézül harcoltak, hogy mindnyáján felkoncoltattak. Midőn a nagy vérontásért a győztes Maximilián császár a katonáit feddette, azon választ nyerte, hogy mindnyájok leöletése előtt a város nem volt elfoglalható [1]), igy tehát megdől azon ok, melyre Tubero az állitását épitette.

Midőn 1541-dik évben Székesfejérvár Ferdinánd királyhoz átpártolt, ehez a jogai megerősitéséért folyamodott, mit megis nyert, mert királyi levél által — mely a város levéltárában van — a jogaik megerősitése és országszerte leendő tiszteletben tartásáról biztositattnak, hanem abban ama jogok fel nem soroltatnak. Vály András és Bizaky Puky Károly [2]) azt állitják, hogy Székesfejérvár a királyi városok sorába csak első Ferdinánd által iktattatott; — ezt cáfolni sem érdemes, s csak annak megmutatására szolgál, hogyan irják némelyek a történelmet! — ők bizonyára hallottak valamit eme fent érintett levélről, de nem olvasták, mert ebben uj jogokról szó sincs, hanem csak a régiekről.

1543-eik évben Székesfejérvár török hatalom alá jutván a keresztények különös felekezetet képeztek, és tanács által kopmányoztattak ugyan, de jogokról szó sem volt, hanem csak török parancsolatok teljesitéséről.

1688-dik évben Székesfejérvár ismét a törvényes király hatalma alá jutván; nehány évekig ideiglenes állapotban volt, hanem a polgárok sokszoros folyamodványaik után Leopold király által 1703-dik évben kelt királyi kiváltsági levéllel lőnnek adományozva, mely által a szabad királyi városok sorába ismét beigtattatik, és pedig országgyülési ülés és szavazattal, — ezen levél hasonlit egyéb királyi városoknak első Leopold által adatott kiváltsági levelekhez, különösen az is foglaltatik benne, hogy a római catholica hitet nem követő,

---

[1]) Podhradcky. Értekezés Pest-Budáról 68. lap.
[2]) Kovachich Supplemen. ad Vest. Com. p. 425.
[3]) Decr. Uladislai de anno 1498- art. 41. Corpus Juris.
[4]) Lud. Tubero Commentarius de rebus gestis sui temporis L. 4. §. 7.

[1]) Istvánfy L. 2. Bonfin D. 5. L. 2.
[2]) Vály A. Magyarország leirása 1-ső kötet. — Bizaky Puky K. Magyar haza 154. lapon.

polgárul be ne fogadtassék, avagy türetessék — hoc per expressum declarato ut nemo a vera, et orthodoxa romano catholica religione alienus in concivem ullo sub praetextu admittatur, aut toleretur, — egyébként e levél Katona István által egész terjedelmében közöltetett. Ötödik Ferdinánd király által 1848. évben szentesitett törvények által Székesfejérvár az országgyülésére egy követet küldhetett.

A jelenkori szabályozás a régi állapotot történelmi tények közé sorolta.

Rosty Zsigmond.

A köztevékenység delejtüje vidéken.

Midőn e nemes irányzatu közlöny hasábjain igénytelen közremunkálásomat megkezdém *), máris ugy valék meggyőződve, hogy alig szólhatnék alkalomszerübb tárgyról, mint azon teendők köréről, melyet vidékeken s megyékben, az egyes házi s családi, a községi s hazai kisebb nagyobb s legnagyobb érdekek továbbfejlesztése körül, a polgári cselekvőségnek elfoglalni kell. Nagyobb lapjaink csillagrendszerében, melyek az országos s birodalmi központokból mint magasból ragyogó napok a földteke s az országok egészére hintik az irányeszmék világát: a kisebb tartományi s vidéki lapoknak alig lehet tágasb s illőbb föladatköre, mint a kisebb planétáknak, hogy tudniillik: maguk körül világitsanak. Ily hivatása lehet csak az irónak is, midőn vidéken, s főleg ha helyviszonyokra vonatkozó gyakorlati tárgyakban emeli föl szavát. — De ugy hiszem: nincs közelebbi s természetesb hivatása vidéken a polgárnak is, mint az, hogy eszével, munkásságával mindenek előtt saját körének világitson: szervezze családját, háztartását s gazdaságát, s ez egyéni körben ép ugy egyenlő lépést tartson a kor igényeivel s a haza közéletének nagy folyásával, mint Salamon gnomjai, kik midőn egyenkint s összesen bevégzék munkájukat a nekik kimért körben: — Isten dicső temploma — a haza fölépült!

S valóban, a vidékeken, főleg azon polgártársainkra nézve, kik nem arra hivatvák, hogy az államgép hajtásában izzadozzanak, a tettek s a munka megnehezült napjaiban nincs más s biztosabb delejtű, mint mindenkinek lehetőleg betölteni azon parányi kört, melyet számára a sors kijelölt, s melyet, mig a közmunkásság vereje téke öntöz, nem lehet meddő, nem lehet termékenlen, soha.

Tudom igen jól, hogy kicsiny, nagyon szük világ ez azoknak, kiket a nagyravágyás, türelmetlenség s az öntelt fölfuvalkodás szenvedélye üldöz; tudom, hogy vannak emberek, kik azt képzelik magukról, hogy ők fejedelmeknek, hadvezéreknek s népkormányzóknak születtek, s kik azt hiszik magukról, hogy miután sasok: a szerény gyopár árnyékában fészket sem rakhatnak. Én szánom ezen embereket. Ők nem tudják, hogy a polgárélet köre hasonló a földteke ábraképleteihez; ők nem veszik észre, hogy a sokkal kisebb ábrán is följegyezvék s tájpontul szolgálnak mindazon fönséges nagyszerü vonások, melyek a nagyobb földgolyón. A polgári kis körben is ott lebeg mindenkor az emberiség, a nemzet s a haza nagy eszméje; s ki vitathatná, hogy mivel a térfogat arányához képest kisebb s vékonyabb vonalmakban, — tehát ott feljegyezve ne volna? De a szédelgős agyu emberek, midőn öncselekvőségük delejtüjében, vagyis midőn azon irányban nem biznak, melyet számukra saját helyzetük s életállásuk mutat, ugy tesznek, mint a tudatlan vagy részeges hajósok, kik két delejtüt is egymáshoz fektetnek, hogy káprázó szemeikkel a valódi irányt fölismerhessék. E két delejtü összetétele abban áll, midőn valamely polgár az emberiség s a világ egyetemes célai után kapkod, jollehet saját önfentartása s legközelebbi hivatása célainak sem tud megfelelni. S az ily emberek aztán ugy járnak, mint ama részeg hajósok, kiknél az összetett két delejtü megforditott irányt mutat, — t. i. nem képesek megitélni, hogy mely uton cselekedjenek s haladjanak. Különösen azon vidéki polgártársainkra illik ez, kik elhanyagolják családaikat, gazdaságukat s házi körüket; kik Polonius szerint saját ábrándjaik ködében kergetik s keresik a világ megszabaditás elefántjait; s kik Lamartine szerint képeseknek érzik magukat egy tekenőtésztává dagasztani a világot, hogy abból jobbat idomithassanak. Én az ilyen embereknek csak egyet mondok, hogy kancsalul festett egükből lerántsam, s rámutathassak a köztevékenység valódi delejtüjére, mely különösen vidéki s szükebb pályakörü férfiaknak irányt adhat.

Az emberiség jelenkori iránya: az anyagi érdekeket lehető fokig kifejteni s rendszerezni. S ha az emberiséget szabad egy folyamhoz hasonlitanunk, mely a belészakadó kisebb csermelyek menetét is meghatározza s azokat magával sodorja: ugy az egyes népeknek sem szabad eltávozni vagy elmaradni az emberiség közirányától, melyben mint nagy folyóban, parányi patakok gyanánt egyesül minden nép. A haza egy nagy nemzet, vagy több kisebb népek testvérülete s közsorsára nézve, egy közös medencét képez, hol minden iránynak s érdeknek egyesülni kell. E szent medence az, mely a polgári munkásság minden verejtékcsöppének, s minden törekvésének központjául szolgál. Vannak azonban idők, midőn a polgári törekvések s érdekek nem egyesülhetnek minden irányban; korszakok, midőn csak egyetlen ösvény van fönhagyva s kijelölve az előhaladásra s az érdekek központositható továbbfejlesztésére. Melyik ösvény ez most reánk nézve? Ki rakta le a mértföldmutatókat mint a rómaiak, hogy el ne tévedjünk szükségeink s teendőink nagy labyrintjában? Tekintsünk a század közirányára, mely udvarainkra, szántóföldeinkre s ekevasainkra sugárzik, — mely sötét árnyékban hagyta az ősi kardot, s mely a mezőkre csalogat mindnyájunkat mint a tavaszi verőfény! Fölismeritek-e e jelenségben a köztevékenység delejtüjét saját körötökben? Én ezen jelenségben sajátszerü revelatióját látom a század szellemének; azt látom, mintha korunk anyagi köziránya egyenesen arra utalna bennünket, miszerint most minden gondunkat s fáradságunkat háztar-

*) Lásd a 2. számot.

tásunk s birtokaink rendezésére forditsuk, és pedig olyképp, hogy háztartásunk, családéletünk s gazdászatunk mielőbb azon szinvonalán álljon a kifejlődésnek, mint Europa müvelt népeinél. Azért látom pedig a köztevékenység delejtüjét különösen ebben, mert erre mutatnak az idők egyéb jelei, s erre figyelmeztet a hazai viszonyok jelen megalakulása is. Am lássuk közelebbről.

Napjainkban, bizonyára alig van tárgy, mely a polgári közcselekvőséget inkább foglalatoskodtatná, mint a birtokrendezés s ezzeljáró tagositás. S valóban méltán is. Mert a tagositás, mondhatom, több mint csupán agrar viszonyok rendezése. A tagositás alapja minden esetre nemzetgazdászatunk egész jövendőjének. Mert a jelen tagositások szerint lehet csak, s kell, földbirtokainkat oly állapotra emelni, miszerint azok ne csupán mindennapi kenyerünk s évi adózásunk kutforrásául szolgáljanak, hanem egyszersmind gyümölcsöző tényezőkké válhassanak a jelenkor túlnyomólag industrialis s speculationalis törekvései közt is. A mi földbirtokaink ily állapotban még nincsenek; sőt ott sincsenek, hol a tagositások már megtörténtek. S miért? E kérdésre kénytelen vagyok Liebig vegytani leveleiből felelni, hol többek közt azt olvasám, miként a mi gazdálkodásunk nem mehet jól; mivel mi először földeink minőségét sem ismerjük; másodszor: mert trágyát készitени s trágyázni sem tudunk; harmadszor: mivel nem értünk a szántáshoz sem, s annál kevésbé értünk a föld javitásához, s termékenységének előmozditásához. Liebig szerint még kenyeret sem tudnak sütni, — szóval: semmit sem tudunk. S hogy meri ezt mondani az a tudós Liebig ur, a ki talán soha egy tulkot sem növelt föl? E vakmerő állitásnak indokai a tudományban rejlenek. A gazdászat s földmüvelés tudománya, valóban nagy tudomány korunkban. Versenyzik az magával a haditudománynyal; de versenyzik különösen az ipartörekvések s a nyerészkedés világmozgató hatalmával. A földmüvelés és gazdászat alapos tudománya nélkül a földbirtok mindenütt csak teher; egy minden emelkedést s szabadabb tevékenységet leenyvező iszap; hasonló levén a rabszolga munkájához, mely csak kenyérrel — de avval is ritkán fizet igazságosan. Innen van: hogy a földmüveléshez láncolt népek, melyek azt tudomány nélkül üzik, valóságos rabszolgái az iparos osztálynak. S ily rabszolgai állapotban fogna maradni s jutni Magyarország is bizonyára, ha földbirtokos polgárai alapos tudománynyal nem fognak látni a földmüveléshez s gazdászathoz, a mire most, kivált a birtokviszonyok rendezése s a tagositási munkálatok is, annyira szorgalmaznak bennünket. Kellőleg, azaz: gazdászatilag osztályozni s berendezni még a tagositott birtokokat is; megérteni s megitélni, mikép egyik vagy másik határon mily neme hasznos s célszerü a tagositásnak: hogy már magában gazdászati és pedig tudományos képzettséget föltételez: átlátja s tudja mindaz, a ki csak néhány tagositott határt vett is komoly figyelemre és tapasztalá, hogy bizony a gyarapodás nem mutatkozik mindenütt egyenlőn a tagositott határokon sem; sőt hogy némely tagositott határon még silányabbul üzetik a gazdálkodás mint korábban a rendezettlen állapot mellett. Akarjátok tudni, miért? Ime megmondom rövideden, habár csak elvileg is, minthogy később szándékozom alkalmat venni ezen kérdés tüzetesb s gyakorlati megvitatására. Oka ezen sajnálatos körülménynek egyedül az: mivel valamint eddig ugy jelenleg is gazdászati tudomány s kiszámitás nélkül tagositottunk, s tagositunk. A tagositás különféle nemeit nem értjük; a földek osztályozásáról s ennek különféle módjairól, a becsleges földosztásról, s a tagositott földbirtok berendezéséről s kezeléséről, mit sem tudunk. Pedig vidéken, hol főleg a jelen percekben a polgári cselekvőség csaknem minden fontos tárgya e kérdések körül központosul: a valódi delejtü ép azok tanulmányozásában s kiismerésében áll.

Mészáros Károly.

Temesvár kereskedelméről.

(Folytatás.)

Ha a temesvári keresk. és iparkamra legujabb jelentését (1853—1856.) felütjük, a 154—156. lapon meglátjuk, hogy városunknak 1854-ben behozatali forgalma felül volt 8 millió forint értéken, mig a kiviteli szinte többre ment 7 milliónál, — emlitnünk sem kellvén, hogy a behozatalt gyarmatáruk és gyáriparmüvek, a kivitelt gabona s más nyers termékek képviselték. Ha itt e két tétet összevetjük, a nemzetgazdászati hátrány elég feltünő még most is, mennyiben több a behozatali érték, mint a kiviteli, s ha az általános szabályokat alkalmaznók a nemzetgazdászat elméletéből, ugy városunknak el kellenék szegényedni. A mint hogy városunk mint moralis persona elég szegény is, de egyesei épen nem szegényednek: de meg kell jegyezni, hogy a kiviteli tömeg kevés változatossággal marad a régi, ellenben a behozatal a disz és luxus-áruknál felényire leszállott. Ez által pedig veszitvén a kereskedési forgalom, óhajtható volna a nemzetgazdászat szabályait életbe lépetni, azaz oly kevés nyersanyagot vinni ki, mint csak lehet, ellenben arra törekedni, hogy ezen anyagok még itt helyben feldolgoztassanak, s a müipari értékesités többlete is körünkben maradjon. Mi az oka annak, hogy a bánságban oly kiáltólag kevés műmalom van, holott sem patakokban, sem folyókban nincs szükség, és oly népes mezővárosok és falvakkal dicsekszik, melyeknek mindegyikében helye volna s existentiát találna egyegy gőzmalom. Érdemleg pedig Temesvárt véve fel, csak panaszkodhatunk kiáltó elmaradásunkon, mert nálunk elég mennyiség a helybeli szükségre sem őröltetik, pedig Serbiának nagy része tőlünk szereti vinni lisztkészletét s a felső vidékekre is szebb nyereséget adna a lisztnek, mint a nyers gabnának kivitele. Mi itt a gát?

1. Legnagyobb baj, hogy a városi község a határban egyedül birhat malmot, szegénységénél fogva pedig nem bir annyit épitni, mennyit a Béga még kényelmesen hajtani birna. — Ennek orvossága lehetne, ha a város egyes tőkepénzesse vagy vállalkozó társulattal alkut kötne a felépitésre: de ezen mód megbukott legközelebb a városnak kisérletekor, ezen

uton gőzmalmot nyerhetni, s nagyon természetes, mert bármelyik tőkepénzes szivesebben épit a Béga vagy a vasut mentében egy örökös malmot, mint egyet a város számára. De hogy a város amortisatióra mért nem vesz kölcsönt e célra azt már nem értem, hacsak felsőbb hatóságilag nincs ellenezve.

2. A malmok nemszaporitható számából következik, hogy a tömérdek molnár, sütő és lisztkereskedő mértéktelenül felveri a haszonbért, egyegy kerékért 2—3000 pfrt évenkint, mi mellett aztán solid módon existálni tiszta lehetetlenség, hanem a molnárnak ócska buzát kell szedni, s első lisztet árulni belőle, még pedig méregdrágán, miért is lisztjeink sokkal gyarlóbb erejüek mint a pestiek, s mégis itt, a bánság szikén egyáruak azokkal.

3. Ezen bajok mellé járul, hogy a gőzhajótársaság a gabonát $^1/_3$ résznyi olcsó tariffával szállitja, ellenben a lisztet a magas jegyzék mellett, s igy, mit a réven a feldolgozással megnyer a malomtulajdonos, ott a vámon ráfizeti, igy még sem állithatja lisztjét olcsóbban fel, mint az ottaniak. A vasuttársulat legujabban olcsó vitelbéreit a gabonán kivül az ebből készült árukra is kiterjeszté, s ez által sokat fog nyerni, hanem a gőzhajótársaságtól azt alig várhatni, mert csak teljes hajóterhek mellett kész ily engedélyre, pedig 4000 mázsányi lisztet melyik társaság bir egyszerre küldeni? hallgatván arról, hogy ezt egyes tegye.

Városunkban Szabady Emanuel urnak ugyan két éve létezik már gőzmalma s szép haszonnal, de a helybeli megrendeléseket sem győzi, — szó sincs tehát kivitelről, ellenben a szemlaki gőzmalom nevezetes összegeket ád el városunkban, s az aradi molnárok tömegesen szállitják hozzánk készleteiket, miből nagyon világos, hogy malmok dolgában nagyon hátra vagyunk s a liszttel passiv forgalmat viszünk.

De miért nem keletkeznek tehát társulatok a városban, vagy vidékén, vagy egyátalában a bánságban gőzmalmok épitésére? midőn ezekkel jövedelmes melléküzletek összeköthetők, mint a barom és sertés hizlalás! Ennek oka legelőbb is a bánság néptelensége, azaz relative, mennyiben a munkás kezeknek oly szükében vagyunk, hogy aránytalanul kell őket fizetni, mi az iparvállalat jövedelmezőségét veszélyezteti. Hogy senki sem adja fejét rá, felülről olcsó munkásokat hozni, azon nincs mit csodálkozni, mert hiszen ide érve ezek is az itteni szokásos bért fogják kérni, vagy odább állani, — százezernyi telepvőket pedig ki hozzon? A társaságok keletkeztének utjában van a tapasztalás, hogy hazánkban annyi gőzmalmi társulat bukott már meg, mert a hivatalnokok vagy hanyagok, vagy mellékjövedelmek után áhitoznak; s bebizonyultnak állittatik, hogy gőzmalom s más iparvállalat is a roppant regiet kivánó társulati kezelés mellett fen nem állhat. — Én elég merész vagyok az ellenkezőt állitni, azon okból, mert minden eddigi gőzmalmi bukás az 1855—1857. évekbe esik, mikor a gabnaárak folytonosan csökkenőben voltak; s valamint a gabnakereskedők, ugy a molnárok is vesztettek, csakhogy a magányosoknál nem volt, ki ezt dobra üsse, mint a részvénytársulatok tették. Válaszszanak csak a gőzmalmi részvénytársulatok értelmes kezelőket, s nem protegált „fac me talem, talis ero“ — embereket, majd látandják a különbséget, hiszen gróf Hadik sem személyesen dolgozik gőzmalmában, még sem bukik meg, és okvetlen megszüntetné üzletét, ha rá kellenék fizetnie.

Lehet, hogy valamelyik olvasó rosz néven fogja venni, hogy Temesvár kereskedelme helyett a társulatoknak tartok felolvasást, azért itt bátor vagyok megszakitni cikkemet azon megjegyzéssel, hogy a magyar példaszót tessék reá alkalmazni: „leányom neked szólok, menyemasszony értsd el.“

— — — y.

(Folytatjuk.)

Levelezések.

Székesfejérvár julius 17. 1858.

E napokban egy kis kirándulást tettem, meglátogatván megyénk egyetlen fördejét, Bodajkot, szabad legyen ezen kirándulást, valamint a kirándulás nevezetesb pontjait lerajzolni, utamban ugyanis két nevezetesség voná magára figyelmemet, az első Moha helység mellett fekvő savanyuvizforrás, mely az urodalom figyelmét kikerülve födél nélkül az eső, szél s az elemek pusztitásainak kitéve áll, ohajtandó volna, ha az uradalom egy kissé több gondot forditana rá, s kitisztogattatná. — A második Csurgó helység határában nagy számmal található kisebb, nagyobb kő, melyeknek a nép képzelme különféle állat vagy lóalakot ad, s melyekről ezt tartja a rege: a tatárok a Duna jegén átjövén egy csapatjok mintegy 10,000 ember e hely felé vevé utját, azonban csupán csak kiürült házakat találának, melyeket a lakosság a tatárok pusztitó jövetelét megsejtve jó eleve elhagyott, de itt sem hagyták el öldöklő s pusztito természetöket, kikirándulva a szebb vidékekre folytaták rombolásaikat, csurdultig telt már a pohár; elemek lettek a tatárok ellenségeivé, hideg, fagy, éhség által vesztek el, s midőn a szomszéd nádas és posványos helyekre elrejtözött lakosok ezen tájra ismét visszajöttek nagyszámu kötömegekre akadtak, melyeket a meghalt tatárok megkövesedett hulláinak tartva, tatárköveknek nevezének, honnét azon dombot, hol ezek találtatnak máig is tatárhegynek nevezik.

Tovább haladva Csurgó népes helységbe gróf Károlyi György birtokába érék, disziti ezen helységet az emlitett uraság magas dombon épült, gyönyörü kilátást nyujtó, finom izlést tanusitó s terjedelmes, célszerün rendezett kerttől körülövezett nyári kéjpalotája, a hazai épitészet egyik remeke; a falut elhagyva egy negyed óra mulva kitüzött kirándulási pontomra Bodajk mezőváros s fördőbe érék, kocsimból kiszállva tüstént a fördőhelyiség megtekintésére indulék, de mily nagy vala bámulásom, midőn egy schweitzi módon épült házacskát láték magam előtt fördőháznak nevezve. A fördőszobákba betekintve, szemem mindenütt rend, tisztaság és pontossággal találkozék. A hideg fördőül használt nagy tó mellett terül el a sétány, hol a fördővendégek unalmuk elüzéseül reggel s estve felé jó zene mellett élvezhetik reggeli és esti sétájukat. Évenkint népes bucsújárások történnek az itt levő szüz Mária képhez, mely a kath. templom főoltárképeül szolgál. Igen szép város-

házzal, de e mellett rozzant iskolával dicsekedhetik. Ékességeül szolgál két szép izlést tanusitó kastély, melyek közől az egyik schweitzi modorban épült Konkoly komárommegyei földbirtokos uré, a másik pedig a helység déli szélén emelkedő egy emeletes urasági lak téres és nagy kerttől van körülvéve. — A fördövendégek számát jelenleg mintegy 40—50-re tehetni, százakra megy azonban azok száma, hik az előbbeni években itt nyerték vissza roncsolt egészségüket. A fördőben hosszasb ideig időzők átalában magánházaknál fogadnak szállást. — A forrás Kalvária hegy tövéből buzog fel, télen soha sem fagy be, természetes melegsége 13 R. fok, s köszvényben, hideglelésben, máj és lépdaganatokban, komorkórságban, köhögésben, valamint különféle női betegségekben használ. Jövőben a Bodajkhoz közelfekvő Csokakővárról irandok.

r. l.

TÁRCA.

A sirig?

Beszély,

Emiliától.

(Folytatás.)

Midőn Harsányiné ő nagysága magában volt, hirtelen elővette a levelkét, melyet Rigóházyné megérkeztekor a zsebébe rejtett, meggyujtott egy jóillatu gyufát és ennek lángjánál hamuvá égette azt.

— Annál jobb! — mondá derült arccal. — Legalább nem nekem kell az első lépést tennem.

Aztán ült, egy másik levelet irt; lepecsételte, és csengetett.

— Perháty ügyvédnek! — mondá a belépő inasnak, és aztán ismét kecses pongyolásan visszadőlt a pamlagra, derült, mosolygó arccal.

Néhány perc mulva az inas Perháty ügyvédet jelentette be.

Magas, szikár alak volt az, hosszukás száraz arccal, nagy tengerszín szemekkel, kissé kopaszos fővel, aránytalanul hosszu kezekkel. Az egész ember ugy nézett ki, mintha soha életében nem nevetett volna. Csaknem a földig hajtotta meg magát, a mint a szobába lépett.

— Ide hivattam önt, ügyvéd ur, hogy kissé fölvilágositson ez irat iránt. Én nem értek az ilyféle dolgokhoz. Hát mi is van az iratban?

— Az, nagyságos asszonyom, hogy a hatvanezer forint ideje lejárt, és cliensem a fizetést sürgeti — viszonzá ez, nagy alázatossággal kezeit dörzsölve.

— Ugy? De hát minek neki a tőke, mikor pontosan kapja meg kamatjait? — kérdé Harsányiné könnyedén.

— Azzal nem szolgálhatok nagyságos asszony.

— Mondja neki, hogy csak hagyja még tovább is nálam ez összeget!

— Nagyon sajnálom nagyságos asszony, de cliensem nem fogadja el ez ajánlatot.

— Még akkor sem, ha duplázom a kamatokat?

— Még akkor sem!

— És vajjon miért nem?

— Nem tudom; tán azért, mert nem találja elég biztosnak.

— Azt hiszi ön? — kérdé a nő mosolyogva.

— Igen is, nagyságos asszony.

— És nem fogadja el dupla kamatos ajánlatomat?

— Sajnálom, de határozott utasitásom, a tőkét behajtani, vagy —

— Nos vagy? — kérdé Harsányiné.

— Vagy a jószágot lefoglaltatni.

— Jól van! Látom már, cliensének megtetszett a kastélyom! Most azonban még magam is szeretem! Mikor lesz tehát a határidő?

— Mához egy hónapra.

— Jó, jöjön tehát mához egy hónapra, és megkapja pénzét — viszonzá a nő büszke határozottsággal.

Az ügyvéd, mélyen meghajtva magát, távozott.

VI.

Alig egy fél óra mulva a leirt jelenet után, Ida lépett be édes anyja szobájába. Mióta a leány hajadonná serdült, Harsányiné ő nagysága egy-egy félórát szokott gyermekének áldozni, hogy a nagy világ fogalmaival megismertesse, és hogy elmulasson vele.

Ida mindig eleven, vidor leányka volt, de ma még inkább volt az. Arcáról messziről le lehetett olvasni szive nagy boldogságát.

Könnyeden, mintha a földet sem érné, oda szökdelt anyjához, és megfogta annak kezét; az anya azonban ma a kéz helyett arcát tartotta oda leányának, hogy megcsókolja.

— Mi jól nézesz ki ma! — mondá, nyájasan nyugasztva szemét a kipirosodott viritó arcon.

— Csak ma, édes anyám? — enyelgé ez mosolyogva.

— Nem is látszik rajtad, hogy az éjet átmulattad. Boldog fiatalság! Egykor én rajtam sem látszott —

— Most sem, édes anyám! Olyan szép, olyan kedves, hogy akár mindjárt szerelmes lehetnék kegyedbe! — dévajkodott a leányka.

— Kis hizelgő! — jegyzé meg az anya mosolyogva. — Pedig jól tudja, hogy őrizkednem kell tőle!

— Én tőlem, édes mama? — kérdé a leány hangos nevetéssel. — Ki venné észre a kis Idát, mikor kegyed a társaságban van!

— Tegnap is Rátóthyt pártoltad el tőlem —

— Ezt? — kiáltá a leány vidoran. — Valóban édes anyám, abban egészen ártatlan vagyok! Ha táncra nem hí, észre sem veszem.

— És mégis meghóditottad. Fülig szerelmes beléd — mondá az anya nyájasan.

A leányka erre nem felelt semmit, hanem lesütötte szemeit, és olyan halovány lett, mint a fal. Életében most hallá először anyjától e szót: szerelem, és nagyon elszorult a szive, az a sziv, mely most annyira tele van a szerelem boldogságától.

Elfogultsága azonban csak pillanatig tartott; egyszerre felszökött ültéből és édes anyjának nyakába borult.

— Édes anyám ma igen jókedvü! — mondá és összevissza csokolá anyja arcát.

— Az ám! — felelé Harsányiné nyájasan. — Nem csak szerelmes, de még kezedet is megkérette.

Erre a leány hirtelen felegyenesedett, arcáról letünt a

boldog vidámság, és átható tekintetet vetve anyjára, komoly, reszketeg hangon kérdé:

— És minek mondja ezt nekem, édes anyám?

— Mert beleegyezésemet adtam e házasságba — viszonzá az anya nyugodtan.

A leány még egy pillanatig ott állt édes anyja előtt, az a fehér halványság egész a halántékokig huzódott fel arcán, ajkai vonaglósan remegtek, aztán életjel nélkül hanyatlott a pamlagra.

Harsányiné felszökött ültéből, odanyult a csengetyűhez, hogy cselédet hívjon, de hirtelen eleresztette a szalagot, nem hivott cselédet, hanem odalépett a mozdulatlanul fekvő leánykához, és figyelemmel nézte ennek szép halovány arcát.

— Ida! leányom! — kiálta, illatos üvegcsét orra alá tartva. — Ébredj! Ne légy bohó! Térj magadhoz!

— A leány néhány perc mulva ismét magához tért, és lélektelt tekintetét édes anyjára függesztve, mondá:

— Édes anyám! — oly hangon mondá e két szót, melyet hiába kisértenénk leirni.

— Térj magadhoz, édes leányom! Ida, ne légy gyermek! — viszonzá amaz sürgetőn.

— Hát mi történt velem? Mintha álmodtam volna! — mondá a leány összerázkodva, de hirtelen felszökött fektéből, és derült mosolylyal folytatá:

— Magam sem tudom, mi történt velem!

— Csekélység! — viszonzá az anya — egy kis hirtelen meglepetés! Elmulik az!

— Már elmult, édes anyám! — felelé a leány derülten.

— És lassanként hozzászokol e gondolathoz.

— Micsoda gondolathoz, anyám?

— Hogy Rátóthy neje leszesz.

— Tehát nem álom volt? — kérdé Ida elképedve.

— Nem leányom, nem álom, valoság.

A leány nem felelt; mély gondolkodásba esve állt szemét a földre sütve.

— Rátóthy dúsgazdag, gavallér; jobb partiet nem kivánhatok számodra.

A leány még mindig nem felelt.

— A mit szived csak kivánni fog, teljesitve leend. Rátóthy gyönge ember, és nem fog ellentállhatni ohajtásidnak. Tehetsz vele, a mit akarsz. Szabad, független urnő leszesz, oly boldog, a mint csak kivánhatod.

— Anyám, én Rátóthy neje nem lehetek! — mondá végre a leány, és szép szemei esdőleg fordultak anyjához, és szép szemei tele voltak könyekkel.

— És miért, édes leányom? — kérdé az anya nyugodtan.

— Azért, édes anyám, mert én már szeretek! — mondá a leány és térdre borult anyja előtt. — Én nagyon, nagyon boldog vagyok szerelmem által, és anyám engem boldogtalanná akar tenni — zokogá, fejét anyja térdére hajtva.

— Édes leányom! — viszonzá az anya ünnepélyes komolysággal — te nekem most olyan titkot fedeztél föl, melyet nekem tudnom nem szabad. Ez hiba, édes leányom; a sziv titkai zárva, rejtve maradjanak a szivben. Én nem kérdeztelek, ha szeretsz-e, nem is mondtam, hogy ne szeress; oktalanság volna tőlem, ilyesmit követelni; a szivnek nem lehet parancsolni; én csak azt mondtam, hogy Rátóthy neje légy, annak meg kell lenni, és az én leányom nem fog ellenkezni anyja akaratjával.

— Meg kell lenni! — mondá utána a leány, halk, elhaló hangon.

— Tán mégis megindult a nő szive annyi kétségbeesés látásán, a mi a leány arcán tükröződött, mert részvétteljesen megfogta kezét, és nyájasan mondá neki:

— Meglásd, édes leányom, sokkal boldogabb leszesz, semmint képzelheted.

— Oh, édes anyám! én meghalok! — zokogott a leány.

— Azt nem teszed, leányom! Sőt ha áldozatot hozasz is, tudom, megteszed, ha mondom, hogy nyugalmam függ e házasságtól. Nézd ez irást, leányom — mondá, és átadá a leánynak a durva papirt, melyet már egyszer kezében láttunk.

A leány gépileg futott végig tartalmán.

— Ez a törvényszék itélete — folytatá az anya — ha egy hó alatt hatvanezer forintot nem fizetek, lefoglalják jószágomat, és én e szégyent túl nem élem.

— És Rátóthy leteszi a pénzt? — kérdé a leány.

— Igen, ő leteszi, és akkor mentve van becsületem, mentve jó nevem; nem kell elrejtkeznem a szégyentől, és ismét az lehetek, a ki egész életemben voltam, halálomig boldog leszek, és ezt mind neked köszönhetem majd.

— Megteszem, édes anyám! — viszonzá a leány. — Megteszem, csak egy kis időt engedjen, hogy beletaláljam magam, csak néhány órát, édes anyám — mondá a leány, és ingatag léptekkel hagyta el a szobát.

— Egy óra mulva elvárlak, leányom! — kiáltá utána édes anyja, és nyugodtan dőlt vissza a pamlagra.

Ida pedig bement szobájába, ott Mari nénit találta, a kinek, midő megpillantotta, nyakába borult, és sirt keservesen.

— Mi lelt, édes leányom? — kérdé ez, ijedten többször egymásután, de a leány nem tudott neki feleletet adni; a nagy fájdalom mintha fojtogatná. Csak sirt, zokogott, és fuldokolt. Azt gondolta, megreped a szive.

— Szólj már, az ég szerelmére kérlek, szólj, vagy meghalok félelmemben, édes, kedves, gyermekem! — kiáltá a jó öreg, és huzta a siránkozó leányt karjánál, ruhájánál, ki szegény hagyott magával tenni mindent, mint ha meg volna már halva.

Kis idő mulva egy inas lépett be, és Mari nénit a nagyságos asszonyhoz hivta; azonnal oda jöjön.

A jó öreg asszony azonnal ijedten Harsányiné ő nagyságához sietett.

— Az Istenért, nagyságos asszony, mi történt? — kérdé, a mint Harsányiné szobájába lépett, a legnagyobb felindulásban.

— Kivel? mivel? — kérdé ez nyugodtan.

— Hát Idával! A szegény leány magán kivül van! Sir, zokog!

— Ne törődjék azzal! — viszonzá ő nagysága komolyan. — Majd elhagya a sirást. Egy kis izgatottság az egész. Egy pár szóm van önhez, Mari néni.

— Parancsoljon nagysád! — mondá a jó öreg zavarodottan.

— Nagy okom van neheztelni önre — kezdé ő nagysága nyugodt komolysággal.

— Én reám? — kérdé Mari néni ijedten.

— Igen, önre!

— Nem tudom — — — és a jó öreg asszonynak elakadt a nyelve, nem tudott tovább beszélni.

— Én önre biztam leányomat; azt gondoltam, johb kezekben nem hagyhatnám —

— Isten látja lelkemet! ugy szeretem őt, mint önön gyermekemet — fakadt ki az öreg zokogva.

— Nem a szeretetről van itt szó, hanem az őrködésről. Önnek vigyázni kellett volna arra, hogy leányom szive illetetlen maradjon, hogy nyugalma meg ne zavartassék.

— Én őrködtem nagyságos asszony — mondá az öreg, zokogástól elfojtott hangon.

— Nem őrködött, Mari néni! Leányom szeret, Gyulát szereti, az ön öcsét szereti.

— Én ártatlan vagyok, nagyságos asszony — kiáltá az öreg. — Eleget küzdtem e szenvedély ellen; megtiltottam, hogy Gyula meglátogasson; de a nagyságos asszony hivta a házhoz, és a két gyermek szereti egymást —

— Önnek ezt észre kellett volna venni, azért adtam önt gyermekem mellé, én nem vigyázhatok reá, nekem egyéb gondom van; önnek meg kellett volna gátolni, és nem tette.

— Bocsánat, nagyságos asszony! — esedezett az öreg, tehetetlenül térdre roskadva.

— Önnek tudni kellett volna, hogy ebből soha jó nem származhatik.

— Tudtam, oh jól tudtam; de mikor a leány — mikor annyira szeretem őt —

— Az ily szeretet vétek, hálátlanság! Tizenöt éve, hogy ön házamnál van, nagyobb hűséget vártam volna öntől.

— Az öreg asszony nem tudott szólni; térden fekve, a mint volt, elfedte arcát és zokogott.

(Folytatása következik.)

Heti szemle.

Szebenben a már régebben létesült, de 1848. évben föloszlott magyar olvasó egylet hatósági engedélynél fogva ismét megalakult. A társulatnak van ezer darabból álló könyvtára. Tagjai most ujolag szép számmal szaporodtak.

— Augustus 21-kén meg fog jelenni az „üstökös“ — azaz: egy oly cimü, és Jókai Mór által szerkesztendő humoristico- belletristicus hetilap első száma. Ezen lap az éven át összesen 360 darab metszvényt hozand; tartalma leend novella, vers, satyra, frisensült adoma. Kakas Márton főmunkatárs és udvari poeta versekben irandja benne a napi hireket, a többi iró névtelen dolgozik bele, miután a szerkesztő maga felel és birkozik valamennyiért. Előfizetési dij egy évharmadra vagy 4 hóra 2 pfrt. — egész évre 6 pfrt.

Beöthy Zsigmond ismert költönk korán elhunyt geniális öcscse, László „Válogatott müveit“ 3 szép nagy kötetben fogja rövid időn közrebocsátani, erre számos felhivás által sürgettetvén. Az előfizetési iveket most küldé szét a testvérkiadó. Előfizetési dij 3 pfrt. — bolti ára 5 pfrt. leend.

— A Lugosról Szatumikra vezető uton egy férfi hullája találtatott, a melyen az erőszakolt halál semmi jelei nem látszottak; — a nála talált igazolási levélből és nehány dallam kótáiból kitetszett, hogy a szerencsétlen a temesvári kobozverő Ulrich Lajos volt.

— Mukaltó Miksa, kumándi lakos, a mezőn villám által agyon sujtatott.

— Folyó hó 10-kén délután uralkodott zivatar India és O-Pazua környékén — szőlőkben és veteményekben sok kárt okozott; a Zimonyi és Carlovici távirdán a drótot elszakitotta és 70 oszlopot lesujtott.

A mezei egerek az ó-becsei kerületben oly mennyiségben jelentek meg, hogy a hatóság szükségesnek látta hat kijelölt községben azon rendelést tenni, hogy minden számmal ellátott ház tulajdonosa 5 pfrt. büntetés alatt naponkint legalább 10 megölt ily állatot köteles a község házához beadni, minek következtében e kerületben egy nap alatt 300000-el fogyott meg e kártékony vendégek száma. — Hát a veréb, hernyók, és kányák pusztitására nem lehetne-e hasonló elveket alkalmazni?

— Olvasóink tudni fogják, hogy „Bánkbán“ szerzőjének, Katona Józsefnek, Tomori Anasztáz ur költségén szobor emeltetett a nemzeti szinház udvarában. Most Tomori Anasztáz ismét egy szobrot rendelt meg saját költségén a nemzeti szinház számára. E szobor elkészitésével is Züllich Rudolf van megbizva, s Kisfaludy Károly emlékére lesz fölállitva. — Ugyancsak Tomori közbenjárása folytán egy — szinte a nemzeti szinház előtt fölállitandó harmadik szobor is van kilátásba helyezve, melylyel több lelkes magyar nő felejthetetlen Lendvaynk emlékét akarja megörökiteni. (V. U.)

Temesvári ujdonságok.

* Diamant M. ur, ki kiváltságot nyert találmányára, kukorica levelekből papirt készithetni, e napokban Temesvárra jött, és Vasárnapon (f. hó 25,) a takarékpénztár teremében gyülést összehivott, hol ezen gyártás német megismertetni és vállalkozókat nyerni akart egy kukorica papirgyár felállitására. Nem tudjuk, kit sajnáljunk inkább Diamant urat-e, ki a legjobb hiszemmel lejött Bécsből, hogy itt érdeket ébreszteni fog egy jövedelmező iparág iránt, vagy saját magunkat, kiknek apathiája már annyira ment, hogy 30000 lelket számoló városban csupán csak heten találkoztak, kik ezen gyülésen részt vettek. Minden szakember, ki a tengeriből készitett papirt látta, nem győzte annak jelességét dicsérni, — és ezen készitmény még olcsón is előállitható. Sokat panaszolkodunk, hogy mi csak nyerstermenyeket hozhatunk piacra, és hogy külföldiek rabjaivá leszünk, kik nekünk gyártmányokat eladnak. Vajjon miért szalasztottuk el most az alkalmat, melyben egy igen nagy mennyiségben előforduló nyersterményünket, a tengerit, — vagy is inkább annak hulladékjait, becses gyári cikké átváltoztathattuk volna? Bizony elhagya az Isten azt, ki saját magát elhagya!

* Szerdán f. h. 21-kén a temesvár-báziási vasutvonaton (Detta és Denta között) az utazók némileg megrémitettek. A vonatot vezető mozdony acélrudja t. i. kipattanván, a vonat megállt, és a mozdony semmikép nem volt többé mozgásba hozható. Be kellett tehát egy homokgödrökbe járó mozdonyt fogni és avval a vonatot Temesvárra tolni, a hová ez esti ½ 8 óra helyett ½ 10 órakor megérkezett. — Tehát itt kevesebb baj történt, mint pár nappal azelőtt a vecsési állomáson.

* Mult csötörtökön Temesvárott nem volt eső. Ez nagy nevezetesség, mert pár hét óta minden nap van esőnk, néha több is egy napon, és oly dúsmértékü, hogy némelykor kis felhőszakadásnak is beillenék. Különös ezen kivül az is, hogy az ide két állomásnyira eső Billet, Lovrin, stb. falvakban, ugy mint az egész torontáli mezőségen, és Bácskának legnagyobb részében szárazság uralkodik, még pedig annyira, hogy a dinyék, a tengeri és több vetemények egészen kivesztek.

* A harangutcát végre kövezni kezdik a Józsefvárosban, ezért erélyes országfejedelmi biztosunknak és a községtanácsnak köszönetet mondunk, de a rendőrség parancsolja meg a vállalkozónak, hogy a felhalmozott föld és köhatárokat éjjel lámpákkal jelelje meg, valamint az árkot zárja el gerendákkal, mert a mult hetekben éjszaka egy vidéki kocsi felborult e jelek hiánya miatt, s ur és kocsis csak a gondviselésnek köszönheté életben maradását.

* A harangutca mellett van a dohánygyár, melynek hosszában még most sincs járda, sőt gyakran a sárban gyurt nyomat is eltöltik a szolgák, mi szintugy akadályára van a közönségnek, mint a használatlanul álló faköpeny az oda fel sem állittatni szokott őr számára. Ez utóbbit talán a járda és kocsiut közé kellenék állitani.

Szerkesztői távirda.

Sz. A. urnak Bécsben. A cikk tárgya jól volt ugyan választva, hanem kevesett mondott vele. Nem elég ily ügyben csak nagy szavakkal köröttünk puskázni.

Sz. K. urnak Békésben. Kivánságunk, hogy minél gyakrabban találkozzunk.

O. Zs. urnak Velencében. El ne mulasszon bennünket tudósitani, valahányszor lakhelyét változtatja. Reményljük, hogy tapasztalásait a Delejtővel közlendi.

Kiadó és felelős szerkesztő **Pesty Frigyes.**

Teljes számu példányokkal még mindig szolgálhatunk.

Nyomatott **Hazay M. és fia Vilmos** betüivel Temesvárott.